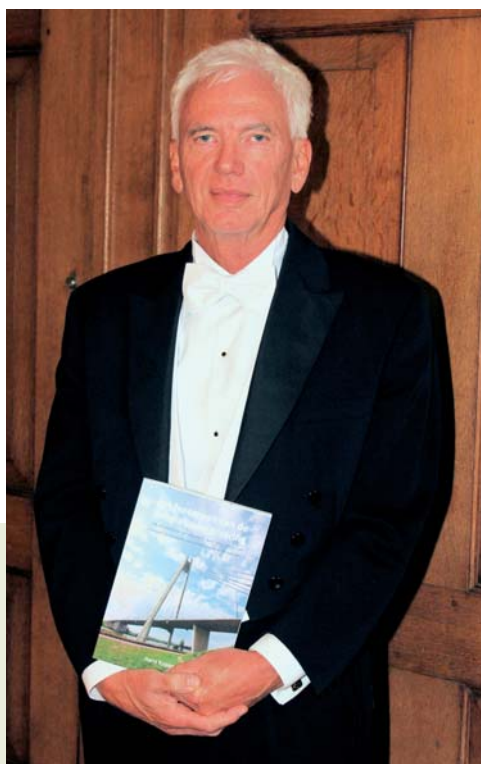

Hans Koppen:

Over het belang van de bijzondere geografische ervaring

Hans Koppen ging in 1969 naar de kweekschool. Vanaf 1972 stond hij als aardrijkskundeleraar voor de klas; eerst vijf jaar op een mavo in Stadskanaal, daarna twee jaar aan het lyceum te Dokkum. In de avonduren volgde hij een opleiding mo-Aardrijkskunde. Vanaf 1977 was hij voorzitter van de KNAG-commissie die de wisselende onderwerpen voor het CSE uitwerkte en twee jaar later werd hij ambtelijk secretaris van de Advies Commissie Leerplan Ontwikkeling (ACLO) Aardrijkskunde. In 1983 trad hij in dienst bij de Stichting Leerplanontwikkeling (SLO).

In november verdedigde Hans Koppen zijn proefschrift *Het Fenomeen van de Geografische Ervaring* en promoveerde tot doctor in de Ruimtelijke Wetenschappen aan de Rijksuniversiteit Groningen. Dit was bijzonder omdat Koppen een mo-opgeleide geograaf is die pas na zijn beroeps carrière aan het promotieonderzoek begon. Nog opvallender is het onderwerp van zijn onderzoek.

Waarom besloot je onderzoek te doen naar het fenomeen van de geografische ervaring?

'In 2004, op mijn 55e, ben ik gestopt met betaald werken en naar Sneek verhuisd. Daar geef ik rondleidingen en lezingen, en ik schrijf over Sneek en Friesland. Om mijn kennis op peil te houden, volgde ik in 2007-2008 de masteropleiding Culturele Geografie aan de RUG. Na afloop vroeg Paulus Huigen of ik interesse had bij hem te promoveren. Dat had ik zeker, vooral omdat ik aan de slag kon met het uitdiepen van het concept van de geografische ervaring, een onderwerp op het raakvlak van geografie, filosofie en psychologie.'

Wat is de wetenschappelijke kern van het begrip geografische ervaring?

'Plaatsen die wij bewust waarnemen, laten ons zelden onverschillig. We hebben er een mening over, zeker als een plaats emoties opwekt. Mijn proefschrift gaat over het fenomeen van de geografische ervaring en vooral de bijzondere variant: het rechtstreeks, persoonlijk en indringend ervaren van een plaats. Het begrip geografische ervaring wordt in de geografie weinig gebruikt. Mogelijk omdat het ervaren binnen de wetenschap een wat twijfelachtige status heeft vanwege de subjectieve connotaties die in het begrip

doorklinken. In mijn proefschrift heb ik het fenomeen van de bijzondere geografische ervaring gepresenteerd, onderzocht en doordacht. Zo wilde ik komen tot een verdedigbare benadering van de manier waarop mensen hun omgeving ervaren en daar betekenis aan toekennen. Ik besteed niet alleen aandacht aan geografisch, psychologisch en filosofisch onderzoek naar de fenomenen plaats en ruimte, maar ga ook in op de persoonlijke en procesmatige elementen van het ervaren en de waardegeoriënteerde en zingevende aspecten daarvan. Ook lichamelijke en overgeërfde elementen die een rol spelen bij het ervaren van plaats en ruimte komen aan de orde.'

Moeten aardrijkskundelers zich bewust worden van het belang van de geografische ervaring?

'Ik heb dit onderzoek niet ondernomen vanuit

'Het ervaren heeft binnen de wetenschap een wat twijfelachtige status vanwege de subjectieve connotaties'

‘Een boom in een lege vlakte: om de boom heen vormt zich de ervaarbare ruimte. Vanuit de ‘plaats’ boom, ontstaat volgens de Heidegger ‘ruimte’. Een voor geografen verrassende redenering. Die gaan er doorgaans vanuit dat er éérst ruimte is, en dat daarin, als verbijzonderingen, plaatsen ontstaan.’

mijn oude bezigheden (kader). Het aardrijkskundeonderwijs is bij het schrijven van het proefschrift ook niet nadrukkelijk in mijn gedachten geweest. Maar het begrip (bijzondere) geografische ervaring kan wel relevant zijn voor het onderwijs. Onze waarneming van de omringende wereld is een holistisch, wederkerig proces, waarin ook zingevende en persoonlijke componenten een rol spelen. Willen wij de wereld begrijpen en daar betekenis aan toekennen, dan gebeurt dat mede vanuit ons waardenpatroon. Tegelijkertijd worden wij als mens door onze omgeving gevormd. De plaatsen die wij ervaren, laten ons als individu niet onberoerd. Ze beïnvloeden onze overtuigingen en kunnen ons als persoon veranderen. Het nut en de toepassingsmogelijkheden van het begrip geografische ervaring moeten daarom vooral gezocht worden op het terrein waar de menselijke relatie met de wereld vanuit een subjectief, in het bijzonder vanuit een kwalitatief en zingevend, referentiekader wordt bekeken, bestudeerd en geëvalueerd. Natuurlijk dient het aardrijkskundeonderwijs te gaan over de inhoud van het vak – over gebergten en klimaten, over hoe de mens zijn wereld inricht, over milieu en duurzaamheid – maar daar kan het niet bij blijven. In toenemende mate lijken mij zingevingsvraagstukken van belang, ook bij

Gezocht: uw bijzondere geografische ervaring

Dit jaar viert het KNAG zijn 140-jarig bestaan, onder meer met een dubbeldik nummer van *Geografie* in juni. We willen daarin, geïnspireerd door het proefschrift van Hans Koppen, aandacht besteden aan bijzondere geografische ervaringen. Er zijn legio voorbeelden. Je wordt overweldigd door een straatbeeld in Kathmandu. Je fietst op een breed asfaltlint door de Midwest van Amerika. Je bekijkt plotseling een vertrouwde omgeving met nieuwe ogen. Een ervaring kan ook af-

schuw oproepen: de verre einder wordt verstoord door windturbines. De gletsjer in de Andes waarop je kon skiën blijkt gesmolten.

De redactie nodigt iedereen uit om in maximaal 300 woorden (korter mag ook!) een bijzondere geografische ervaring te delen met de lezers van *Geografie*. Stuur de tekst uiterlijk 31 maart aan knag1873@gmail.com onder vermelding van ‘ervaring’. Een selectie uit de inzendingen plaatsen we in het juni-nummer van *Geografie*.

aardrijkskunde. Aandacht voor de persoon van leerlingen, wat ze drijft, wat ze als individu belangrijk vinden en hoe zij hun overtuigingen in relatie kunnen brengen met de plaatsen die zij bezoeken, zijn belangrijk opdat leerlingen zo betrokken raken bij die wereld en bij ruimtelijke kwesties. Ik wil daarmee niet suggereren dat dit

soort vraagstukken nu niet in de lessen aan de orde komt, maar het belang daarvan zal toenemen, zeker vanwege de enorme milieu- en herverdelingsvraagstukken waarvoor we staan. Op grond van mijn onderzoek durf ik die verwachting wel uit te spreken.’ •